

ЛАЗАРЕНКО

Дмитро Олександрович
lazd77@gmail.comдоктор економічних наук,
доцент, Дзержинський
державний педагогічний
університет

УДК 338.24:657.1

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ
ТОВАРООБМІННИХ ОПЕРАЦІЙPROBLEMS OF REFORM ACCOUNTING POLICIES IN THE AREA BARTER
TRANSACTIONS

У статті обґрунтовано необхідність кардинальної перебудови облікової політики в сфері товарообмінних операцій для ефективного функціонування в кризових умовах. Запропоновано принципово новий механізм облікового хронографу, який дозволяє підвищити інформативність облікових даних і надає додаткові контрольні важелі.

В статті обґрунтовано необхідність кардинальної перестройки учетної політики в сфері товарообмінних операцій для ефективного функціонування в кризових умовах. Предложено принципиально новый механизм учетного хронографа, который позволяет повысить информативность учетных данных и предоставляет дополнительные контрольные рычаги.

In the article emphasizes the need to rebuild fundamental accounting policy barter transactions to function effectively in crisis situations. A fundamentally new mechanism Chronograph account that allows you to improve information credentials and provides additional control levers.

Ключові слова: облікова політика, інформація, обліковий хронограф, облікові моменти, суттєвість, бізнес-процеси, синтез інформації

Ключевые слова: учетная политика, информация, учетный хронограф, учетные моменты, существенность, бизнес-процессы, синтез информации

Keywords: accounting policies, information, Chronograph of accounting, accounting points, materiality, business processes, synthesis of information

ВСТУП

Самі методи облікової політики не роблять рішення ... але до тих пір, поки інформація не стане перехідним мостом в управлінському процесі, керівник не отримає правильного й ефективного рішення.

Вітчизняні підприємства зараз перебувають на шляху адаптації до європейських і світових умов господарювання. Складні мікроекономічні процеси що відбуваються на підприємствах ускладнюються умовами глобальної фінансової кризи і політичними проблемами. Факт невідповідності більшості сучасних товаровиробників до існування в нових економічних умовах не викликає сумніву. Обговорення цих питань має з науково-практичного погляду допомогти суб'єктам переглянути процес господарювання у відповідності до кризових умов.

Потреба переосмислення і перебудови стратегії господарського обліку для ефективного функціонування в умовах кризи стоїть перед обліковцями всіх суб'єктів господарювання незалежно від галузі діяльності. Найбільш чутливо етап входження до національного ринку іноземних товаровиробників з багаторічним досвідом існування на світових ринках

відчуватимуть вітчизняні виробники та сфера торгівлі. У таких умовах необхідні відповідні кроки щодо вивчення позитивного європейського досвіду й оперативного впровадження його в практику вітчизняного підприємництва.

Кожний суб'єкт, що здійснює певну господарську діяльність, сьогодні виглядає як автономна мікроекономічна господарська одиниця зі специфічними, тільки їй властивими економічними характеристиками та юридичними формами. Однією з таких форм є модель організації бухгалтерського обліку, яка формується на підприємстві і затверджується власником або уповноваженою особою.

Специфіка економічних відносин у нашій країні, нестабільність зовнішнього середовища, інфляція, що зростає зумовлюють необхідність особливих управлінських дій для ефективного управління підприємством. У таких умовах забезпечення управлінських функцій залежить від рівня інформаційного забезпечення, що надається обліковою системою.

Ефективне управління бізнес-процесами процесами сучасного підприємства залежить від своєчасних, цілеспрямованих і, головне, обґрунтованих рішень, що потребують використання різноманітної

господарської інформації. Регулярне одержання такої інформації, її вірогідність і дохідливість багато в чому залежить від сформованої облікової політики на мікроекономічному рівні.

Проблеми формування облікової політики були об'єктами наукових досліджень багатьох відомих вчених. Значна увага цим проблемам приділена в працях таких економістів: Ф.Ф. Бутинця, П.Є. Житнього., С.С. Новицької, С.Ф. Голова, В. Вишневецького, О.Є. Кузьміна, Н.Г. Виговької, В.В. Сопка, В.В.Козика, Н.О.Дугієнко та ін.

Дослідженню інформаційної інфраструктури наукомісткого підприємства присвячені роботи Панкова В.А. [1, с.38]. Гейер Е.С., досліджуючи структуру обліково-інформаційного забезпечення, запропонував застосування модульного підходу до побудови інформаційної системи підприємств [3, с.139].

Велику увагу проблемам інформаційного забезпечення, як ресурсу для інноваційного розвитку та прийняття рішень, процесів управління та створенню автоматизованих систем приділили такі відомі вчені та спеціалісти, як: Єгоров, Г. Гольдгабер, Г. Добров, В. Соловйов, В. Чирков.

Проблеми формування облікової інформації про товарообмінні операції були об'єктами наукових досліджень багатьох відомих вчених. Значна увага цим проблемам приділена в працях таких економістів: Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, Т.Є. Дугар, Н. Матициної та ін.

Серед світової наукової спільноти значний внесок в дослідження означених проблем внесли такі автори, як: С. Коул, П. Кент, К. Крамлиш, Р. Нельсон, Н. Снелл, П. Самуельсон та ін. Проте питання ефективного використання інформаційного ресурсу в обліковій політиці підприємства є актуальною проблемою.

Теоретичний аналіз показує, що для комплексного вирішення проблеми формування облікової політики підприємства потрібне не лише достатнє дослідження існуючих теоретичних концепцій, але і обґрунтування нових теоретичних і прикладних підходів до цієї проблеми [5, с.7]. Сучасний економічний стан багатьох українських підприємств потребує переорієнтацію облікової політики на нові принципи, які ставлять на перший план вимоги економності, енергозбереження, технологічної ефективності. Сама облікова система має використовувати нові облікові механізми і технології для своєчасного забезпечення процесу управління.

Специфіка економічних відносин у нашій країні, нестабільність зовнішнього середовища, інфляція, що зростає зумовлюють необхідність особливих управлінських дій для ефективного управління підприємством. В таких умовах забезпечення управлінських функцій залежить від рівня інформаційного забезпечення, що надається обліковою системою.

МЕТА РОБОТИ полягає у пошуку нових обліково-інформаційних механізмів і технологій, а також створення на їх основі передумов перебудови облікової політики.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення вимог Міжнародних та національних стандартів обліку та аудиту.

РЕЗУЛЬТАТИ

Процес формування облікової політики ґрунтується на аналітичному порівнянні альтернативних методів, прийомів і правил ведення певних облікових процедур і вибору найбільш сприятливих. Критерії вибору повинні враховувати специфічні особливості автономного суб'єкта господарської діяльності й базуватися на облікових методах, передбачених теорією бухгалтерського обліку і діючим фінансовим законодавством. Специфіка діяльності, галузь господарювання, форма власності та інші фактори створюють особливе мікроекономічне середовище і господарські процеси, що властиві лише одній економічній одиниці. Водночас, багатогранність визначних факторів потребують єдиних методологічних підходів для інформування керівництва і власників про фінансове становище в процесі здійснення господарської діяльності. Крім того формування або синтез сучасної господарської інформації потребує використання новітніх механізмів.

Синтез інформації є визначною функцією господарського обліку, яка здійснюється з метою її подальшої обробки в процесі управління. Способи формування господарської інформації її глибина, обсяг, достовірність впливають на зміст управлінських рішень. Економічна значимість самого процесу інформування висуває вимоги до процесів збору, реєстрації і обробки інформації.

Відображення в обліку та звітності господарської інформації в значній мірі залежить від багатьох критеріїв, до яких належать:

1. Організаційно-правова форма підприємства.
2. Види та структура діяльності.
3. Форма ведення обліку та форма його організації.
4. Кількість посадових осіб, які мають право підпису на фінансових документах.

Серед методів, які рекомендуються для формування сприятливої облікової політики фундаментальні неваріативні методи фінансового обліку такі, як подвійний запис, балансовий метод відображення інформації, документація, звітність та інші. До альтернативних облікових методів, що формують облікову політику належать:

1. Методи ведення товарно-розрахункових операцій.
2. Методи обліку використання необоротних активів.
3. Методи нарахування амортизації необоротних активів.
4. Методи оцінки товарних запасів.
5. Методи ведення обліку витрат.
6. Методи калькулювання собівартості продукції.
7. Методи розподілу загальновиробничих витрат.
8. Форми і системи оплати праці.

Відображення господарської інформації, пов'язаної із товарообігом передбачає декілька процедурних аспектів. Важливою процедурою ведення розрахункових операцій за товари, роботи та послуги є визначення і відображення в обліку певних економіко-правових моментів, які мають чітку хронологічну послідовність.

1) Момент передачі права власності на предмет купівлі-продажу:

- a. передача прав та ризиків від постачальника;
- b. одержання прав та ризиків покупцем.

2) Момент визнання взаємних зобов'язань:

- a. дебіторської заборгованості (активний об'єкт);
- b. кредиторської заборгованості (пасивний об'єкт).

Всі облікові моменти в розрахункових операціях виникають в процесі товарного обігу. Порядок їх відображення в обліку залежить від двох основних факторів:

1) Вид господарського процесу:

- a. процес постачання (розрахунки з постачальниками та підрядниками) (рис.1.А);
- b. процес збуту (розрахунки з покупцями та замовниками) (рис.1. В).

2) Послідовність товарообмінних операцій згідно із умовами договору між покупцем та замовником:

- a. авансові розрахунки за товари, роботи, послуги;
- b. розрахунки за фактом поставки товарів, робіт, послуг.

Ці два фактори викликають різноманітність облікових моментів в розрахункових операціях за товари, роботи та послуги.

Використання запропонованого механізму хронографу t_A в обліковій політиці дозволяє контролювати послідовність бізнес-процесів і формувати своєчасні управлінські рішення (рис.1).

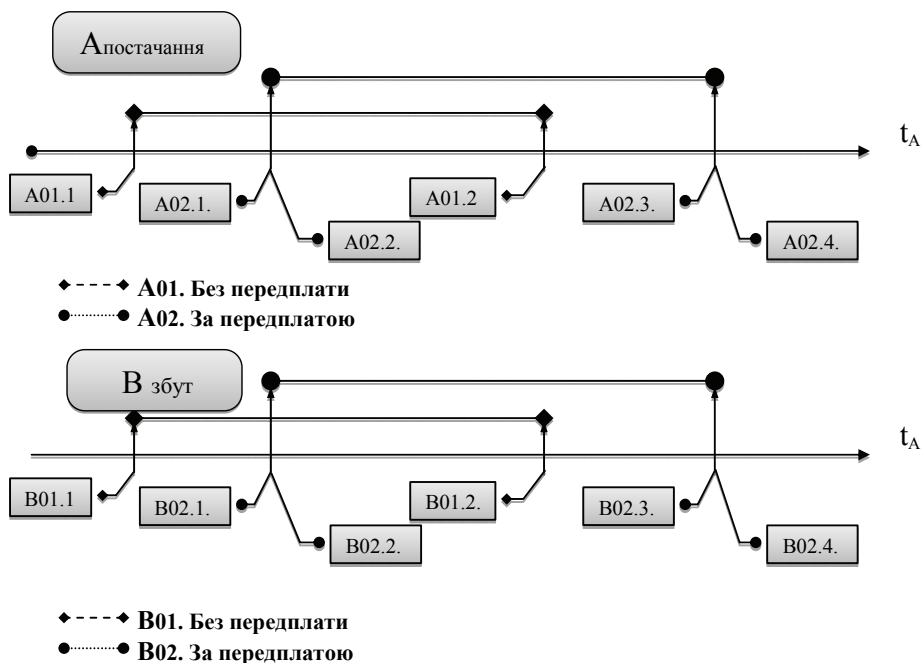

Рис. 1. Облікові моменти товарообмінних операцій

Кожний із блоків, що характеризує певний обліковий момент як за нормальною формою врегулювання взаємних розрахункових операцій, так і за формою повернення або за процедурами проблемного (претензійного) врегулювання товарообмінних операцій.

Для реальної господарської інформації обліковий хронограф наповнює відповідні блоки обліковою інформацією про час, зміст і суму господарської операції.

Розроблений механізм облікового хронографу може використовуватися в динаміці за допомогою автоматизованих інформаційних систем. В цьому разі підвищується інформативність даних. Однією з варіативних опцій хронографу є механізм сигнально-контрольної індикації. Механізм може використовуватися задля своєчасного управлінського

реагування протягом нормального операційного циклу і запобігання необґрунтованого відтермінування розрахункових операцій.

Серед усієї різноманітності елементів облікової політики найбільш важливим з них може бути поріг суттєвості, що встановлюється підприємством відносно окремих об'єктів обліку, бо дійсно саме суттєва інформація впливає на прийняття рішення зацікавлених користувачів облікової інформації.

Суттєвість – характеристика облікової інформації, що визначає її здатність впливати на рішення користувачів. Поріг суттєвості – абсолютна або відносна величина, яка є кількісною ознакою суттєвості облікової інформації [4].

Вимоги нормативних актів в області бухгалтерського обліку потребують від суб'єкта господарювання з року в рік додержання незмінних

правил. Це дозволяє зіставляти фінансову інформацію за різні періоди й аналізувати майновий та фінансовий стан підприємства, що, так само, впливає на висновки і дії користувачів фінансової звітності.

В якості об'єктів застосування суттєвості можна виділити 4 рівня критеріїв:

1. Діяльність підприємства в цілому.
2. Окремі господарські операції.
3. Окремі об'єкти обліку (активи, зобов'язання, власний капітал);
4. Статті фінансової звітності.

Застосування критеріїв суттєвості до підприємства в цілому і до окремих господарських операцій передбачає можливість використання спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності підприємством, обсяги діяльності якого нижче встановленого порогу суттєвості.

ВИСНОВКИ

Для формування сучасної облікової політики разом із стандартними обліковими методами пропонується використовувати принципово нові облікові механізми. Серед таких механізм облікового хронографу, який враховує хронологічну послідовність типових товарообмінних операцій. Однією з варіативних опцій хронографу є механізм сигнально-контрольної індикації. Механізм може використовуватися задля своєчасного управлінського реагування.

Використання облікового хронографу в обліковій політиці дозволяє максимально уніфікувати облік товарообмінних бізнес-процесів про всьому їх різноманітні. Бізнес-процеси у своїй хронологічній послідовності нанизуються на шкалу облікового хронографу, що забезпечує їх вірне облікове і документальне підтвердження. Така методика надає додаткові контрольні важелі в процес управлінського контролю за виконанням бізнес-процесів.

З метою перспективи подальших розробок пропонується розробити і впровадити механізми облікового хронографу амортизаційних відрахувань, розрахунків з персоналом, та інших розрахункових операцій з можливістю використання відповідних опцій.

Література

1. Панков В.А. Управление стоимостью наукоемкого машиностроительного предприятия:

теория и практика / В.А. Панков – К.: Наук. думка, 2003. – 424с.

2. Гнаток В.М. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності державних структур України / В.М. Гнаток // Глобальний інформаційний простір: ресурси, технології, інновації: Тез. доп. та повід. V ювіл. міжнарод. наук.-практ. конф. (Присв. 40-річчю УкрІНТЕІ), 22–23 жовтня 1998 р. – К.: УкрІНТЕІ, 1998.–С. 26–28.

3. Гейер Э.С. Инфраструктура информационного обеспечения машиностроительного предприятия / Э.С. Гейер // Экономические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины. – Донецк: ИЭП НАН Украины. – 1997. – С. 138 – 142.

4. Лазаренко Д.О., Майданевич П.М. Забезпечення інформативності облікових даних в процесі прийняття управлінських рішень / Колективна монографія. Заг. ред. Д.О. Лазаренко, - Слов'янськ: СДПУ, 2008. - 250с.

5. Лазаренко Д.О. Системний підхід до створення інформаційної інфраструктури на підприємстві // Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал «Економіка. Фінанси. Право», №13 - 2013: - Київ, «Аналітик», -2013, С7-10.

6. Лазаренко Д.О. Систематизація облікових моментів в товарно-розрахункових операціях // Экономические науки. Труды Южного филиала «КАТУ» НАУ. – Симферополь: МО-КДАУ. - Вип. № 95, 2006, С.226-235.

7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., що навч. за освітньо-професійною програмою підгот. бакалавра з економіки зі спец. "Облік і аудит" / Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга; ред. Ф.Ф. Бутинець; Житомирський інженерно-технологічний ін-т. - 3. вид., перероб. і доп. - Житомир: ПП "Рута", 2001. - 512 с.

8. Житний П.Є. Облікова політика в умовах розвитку фінансово-промислових систем: методологія та організація [Текст]: монографія / П.Є. Житний; Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. - Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. - 351 с.

9. Лазаренко Д.О. Механізми та технології організації й управління підприємствами харчової галузі: науково-практичний аспект: монографія / Д.О. Лазаренко. – Херсон: Грінв Д.С., 2012. – 454 с.